

KÖNYVISMERTETŐ

Bándi Gábor – Borsi Balázs –
Papanek Gábor

K+F és innováció az Európai Unióban és Magyarországon

Magyar Kereskedelmi
és Iparkamara, 2009

Nem könnyű feladatra vállalkoztak a könyv szerzői, amikor a kutatás-fejlesztés és az innováció vezetésének korszerű módszereit s a magyarországi alkalmazások tapasztalatait kívánják bemutatni az Európai Unió és a világgazdaság mint külső környezeti tényezők figyelembevételével. Az elmúlt időszak alatt készültek kiadványok, amelyek a magyar innovációs rendszert (OECD-tanulmány) vették górcső alá, vagy az innovációs folyamatok valamely elemét vizsgálták (pl. innovációmenedzsment, innovációs marketing stb.). Olyan mű azonban nem látott napvilágot, amely ezeket a folyamatokat az alkalmazó vállalatok szemszögéből próbálta volna megvilágítani. Ez a könyv ilyen, szakítva a túlzottan innovációelméleti megközelítésekkel, ami a vonatkozó magyar szakkönyvek és szakkikkek nagyobbik részét jellemzi (az más kérdés, hogy átfogó igényű magyar nyelvű könyvből eddig fájdalmasan kevés született).

A könyv célja a bevezető fejezetben leírt deklarációnak megfelelően a kisvállalati vezetők számára a K+F és az innovációs folyamatok ismertetésével gyakorlati segítségnyújtás a vállalatok alapításához, a már működő vállalatok sikeres korszerűsítéséhez, kiemelve azokat az elemeket, amelyek a vezetői döntéshozatalt meghatározzák, befolyásolják. A cél nemes, a vállalati fejlesztésben érdekelt döntéshozóként remélem, hogy lesz is rá fogadókészség.

A kötet közérthető, könnyed stílusban vezet be a közgazdaság- és vállalat-gazda-

ságtan alapfogalmaiba, tömör, érzékletes példákkal, összehasonlító grafikonokkal illusztrálva a leírtakat. Nyolc fejezetre tagoltan vezeti végig a kutatás-fejlesztési és innovációs folyamatok vállalati fejlődésben, fejlesztésben, növekedésben játszott szerepét. Nagyon sok témakört érint, azonban nem merül el az egyes témaköröknél óhatatlanul kínálkozó, a kiadvány tudományos értékét kétségkívül növelő részletek, egyes felfogásbeli különbségek taglalásába. Bár sok esetben számadatokkal, grafikonokkal mutatja be a magyarországi és általában az európai helyzet közötti különbséget, az egységes szerkesztés, a szemléletes bemutatás könnyen foghatóvá teszi ezeket a statisztikai elemeket is.

A könyv nem kíván terminológiai kérdésekbe bocsátkozni, bár az alapkategóriák ismeretét, és használatát fontosnak tartja, a történeti kialakulásról, a definíciós útvesztőktől, az egyes iskolák felfogásbeli különbségeitől megkíméli az olvasót. Ennek megfelelően a gondolatvezetés letisztult, egyszerű és követhető. Az első fejezet alapvetései egyértelműen tisztázzák a további fejezetekben követett gondolatmenet logikai felépítését.

A második fejezetben a szerzők nem kisebb feladatra vállalkoztak, mint az innovációs világtrendek áttekintésére. Bár a fejezetcím világtrendeket említ, és a távolkeleti (főleg japán), valamint amerikai kitekintés is szerepel benne, a hangsúly mégis az európai helyzet bemutatásán van. Minden nyilván nem kerülhet be az áttekintésbe, ám tudnunk kell, hogy az innovációs trendeket az USA mellett egyre inkább Ázsia diktálja, és Európa lemaradóban van.

Az innováció vállalati összefüggéseinek ismertetése rámutat arra a fontos tényre, hogy „a K+F önmagában nem elegendő a kiugró üzleti sikerhez”. Ugyanakkor kiemeli, hogy a bemutatott területek eltérő innovációhasznosító modelljei működőképes rendszerként funkcionáltak, és meghatározott gazdaságtörténeti időszakokban vezető helyet biztosítottak gazdaságaik számára.

A fejezet teret szentel az Európai Unió belüli Magyarország helyzetének bemutatására is, felhasználva a K+F ráfordítások, a tudományos teljesítmény, szabaddalmi teljesítmény mutatószámait.

A célkitűzések ismeretében különösen érdekes a vállalkozási hajlandóság összehasonlítása és ismertetése. A fejezet az európai innovációpolitikák ismertetésével zárul, melynek középpontjában a lisszaboni program áll, amelyet kritikus szemmel értékel, különösen az elért eredmények tekintetében. Az innovációpolitikák meghatározó módon befolyásolják a kkv-k környezetének alakulását.

A harmadik fejezet közelebb visz bennünket az innovációs folyamatok részleteinek a megismeréséhez. Hangsúlyát, különösen a fejezetcímmel összhangban, a folyamat elejére helyezi, és az innovációs ötletek kérdéseit kifejtő részben részletes áttekintést ad azokról az alkotótechnikákról (brainstorming, delphi stb.), amelyek segíthetnek az új ötletek, módszerek, eljárások kifejlesztésének indításában. Ezek a technikák azonban nemcsak az innovációs folyamatok során alkalmazhatóak, hanem minden olyan esetben, amikor valamilyen probléma megoldására keressük a lehetőséget.

Az innovációs stratégiák kialakításának leírása kapcsán végigvezeti az általános vállalati stratégia kialakításának lépéseit is, az ehhez ugyancsak nagy segítséget nyújtó módszertani háttér (SWOT, BCG stb.) bemutatásával.

A fejezetben megismerhetjük a technológiai audit, a kockázatelemzés, a tervezési feladatok témaköreit is. A fejezet, bár a korábban megkezdett közérthető stílust követi, néhány módszertan esetében megmarad a tömör lényegi ismertetésnél, nem tér ki a módszer korlátaira, hibáira, tipikus alkalmazási területeire.

A fejezet kis terjedelmet szentel a tervezés, valamint lezárásként a vállalat alapítás kérdéskörének. Az olvasónak az az érzése, hogy itt inkább csak a teljeskörűsége való törekvés vezérelte a fejezet íróját, semmint

konkrét gyakorlati ismeretek átadása, tekintettel a sajátosan kiragadott, néha az összefüggések és magyarázatok leírásának hiányában a levegőben lógó résztemakörökre.

A könyv arányaihoz képest nagy terjedelmű negyedik fejezete a szellemi tulajdon kérdéseit veszi vizsgálat alá. Különösen jelentős lehet ez abban a tekintetben, hogy ha figyelembe vesszük Magyarország helyzetét az egy főre jutó szabadalmak számának rangsorában. A szellemi tulajdon latens értéként van jelen mindennapjainkban, védelmének fontossága megkérdőjelezhetetlen. Az 1. fejezet tartalmára visszautalva a vállalatok alapításának, spin-off cégek létrehozásának alternatívája lehet a szellemi tulajdon, szabadalom értékesítése. A mai magyar vállalatok működésének mindennapjaiban nem tekinthetjük általános gyakorlatnak az ezekkel a kérdésekkel való foglalkozást, ezért is van nagy jelentősége a részletesebb ismertetésnek, bár valószínűleg a témakörben járatlan olvasók egy kicsit „eltévednek” majd a fejezet fogalmainak és eljárási lépéseinek ismertetése során. S bár a fejezet így is jól használható, itt valószínűleg elkelt volna némi egyszerűsítés.

Az ötödik fejezet az innováció vállalati megvalósulását helyezi a tárgyalás középpontjába, amely szerves folytatása az innovációs stratégiákat tárgyaló fejezetnek. Különösen nagy jelentősége van e témakör behatóbb ismertetésének, hiszen közismert tény, hogy a „magyar vállalatok körében a termékek versenyképessége lényegesen gyengébb, mint versenytársaiknál”. Az innovációk megvalósítása gyakran maga után vonja új termelési kapacitások kiépítését, amelyek beruházások útján valósulnak meg. A beruházás kapcsán egészen röviden kitér a gazdaságossági kérdések, nevezetesen a fedezeti pont, valamint a költségelosztás kérdésköreire. Nem érinti azonban a klasszikusnak tekinthető beruházás-gazdaságossági kérdéseket. A következő alfejezetben ezt követően rövid áttekintés következik a humán erőforrás-gazdálkodás kérdéséről, amely jó összehasonlító statisztikai kimutatásokat közöl a részmunkaidős foglalkoztatás egyes országokban mért arányairól, valamint az oktatásban, képzésben résztvevőkről. A fejezet következő része az előző témakörnél részletesebben ismerteti az innovációs marketing kérdéseit, kitérve a hálózati, valamint a vállalati életciklusok kérdésköreire is. A nyilvánvaló terjedelmi korlátok miatt a megvalósításról szóló fejezet épp csak bevezeti az Olvasót a megvaló-

sítás technikáiba. Ez a gyakorlati törekvés is dicséretes, ám a magyar gazdaságban nem annyira a folyamatok elkezdésével (pl. vízióalkotással) van baj, hanem a szisztematikus és fáradtságos végrehajtással, a folyamatok végigvitelével. Innovációs fókuszú, a hazai viszonyokhoz igazodó, az innovációs stratégia végrehajtásának a mindennapokban – és nem csak a tervezésben, vagy a folyamatok elkezdése során – alkalmazható technikáit összefoglalóan ismertető szakönyv tudomásom szerint továbbra sincs a piacon. Ugyanakkor a szerzők legalább elkezdték ezt a munkát, szakmai meggyőződésem, hogy érdemes lenne folytatni – a jelzett irányban.

Az innovációs és gazdaságfejlesztési tevékenység forrásainak előteremtésében előkelő helyen állnak a különböző pályázati források. Az ehhez kapcsolódó ismereteket szedték csokorba a szerzők a hatodik fejezetben, párhuzamosan bemutatva és ismertetve a hazai és Európai Unió legfontosabb pályázati lehetőségeit. A pályázati források általában vissza nem térítendő, viszonylag magas támogatási intenzitású forrásokat biztosítanak a megvalósítandó projektek számára. A fejezet részletesen áttekinti a hazai és nemzetközi pályázati rendszerek legfőbb sajátosságait, magyarázatot keresve a tapasztalt alacsony pályázati aktivitásra. Az egyes pályázati rendszerek összehasonlítása mellett rámutat azokra a nehézségekre is, amelyekkel egy pályázat kapcsán számolni kell mind a megvalósítás, mind a fenntartás időszakában. Szerencsére a magyar gazdaságban ma viszonylag széles az innovációt finanszírozó pályázati paletta, kérdés, hogy ez mennyire találkozik a vállalati szektor igényeivel – de ez természetesen nem tárgya a könyvnek.

Akkv-szektor esetében a vállalati finanszírozás a méret, a piaci részesedés, a tőkenagyság, valamint az árbevétel nagysága miatt gyakran okoz nehézséget, még normál gazdasági körülmények között is, és ezek a nehézségek hatványozottan jelentkeznek recessziós gazdasági időszakokban. Különösen problémásnak tekinthető ez a K+F és innovációs folyamatok esetében, tekintettel arra, hogy a termék, vagy adott esetben a vállalat, az életciklus kezdeti szakaszában van, így a kockázatok és bizonytalanságok hatványozottan jelentkeznek. A hetedik fejezet az innováció finanszírozásának kérdéskörén belül pénzügyi és számviteli alapismereti szinten mutatja be az egyes finanszírozási lehetőségeket, azok követke-

ményeit a vállalati gazdálkodásra. Külön kitér az új cégek sajátosságaira, valamint a kockázati tőke – mint sajátos finanszírozási forrás – kérdésköreire is. Az innovációs folyamatok sok tekintetben eltérnek a normál vállalati folyamatok sajátosságaitól, ezért olyan finanszírozási technikák is kidolgozásra kerültek, amelyek csak az innovatív kvv-kra jellemző életciklusszakaszokban vehetők igénybe. Átfogóan kerültek leírásra a korai fázisú finanszírozás és a forráskeresés célszerű gyakorlati lépései. Szemléletes és magyarázó a fejlettségi fok és a tőkeszükséglet összefüggését mutató ábra. A fejezetben a szerzők külön rávilágítanak a finanszírozás tulajdonosi és menedzmentjogosítványainak változásaira. Ebben az esetben is nagy kérdés, amire a szerzők is céloznak, hogy a tényleges innovációkat finanszírozni képes, formális és informális tőkepiac hazai szereplői valóban felvállalják-e ezeket a kockázatos befektetéseket, és valóban van-e kritikus tömegű innovációs ötlet a magyar gazdaságban.

Az innovatív vállalkozások tevékenységük folytatásához a támogató, hídképző, inkubáló szervezetek széles körének szolgáltatásait vehetik igénybe. Ezeket a szolgáltatásokat és szolgáltató szervezeteket veszik számba a szerzők a nyolcadik fejezetben, ahol mind az üzleti, mind a nonprofit, mind pedig a kormányzati terület kapcsolódó szervezeteit ismertetik.

A könyvben foglalt tudanyagot jól egészíti ki a mellékletben csatolt néhány mintaszerződés, a legjelentősebb támogató és hídképző szervezet elérhetőségei, valamint a felhasznált irodalom ismertetése is, mely a könyv alapcéljaihoz igazodóan jól segíti a vállalatvezetőket a mindennapi feladataik során.

A könyv végére érve egyértelműen kijelenthetjük, hogy abban az értelemben hiánypótló műről van szó, amely a részletkérdések mélységeiben való elmerülés helyett inkább a vállalati gazdálkodással, a vállalati irányítással kapcsolatos összefüggésekre történő rávilágítással kívánja az olvasót további részismeretek megszerzésére sarkallni. Mivel az innovációs folyamatok átszövik a teljes vállalati működést az egész életciklus alatt, a terjedelmi és érthetőségi korlátok szinte nem is kínálnak más megoldást. A kiadvány alapvetően a vállalatvezetők számára készült, de eredményesen forgathatják a témakör iránt érdeklődő szakemberek is.

Nyíry Attila